

STANOVISKO SLOVENSKÝCH OBČIANSKYCH ORGANIZÁCIÍ K RIZIKÁM SPOJENÝM S PRIJATÍM NOVELY ZÁKONA O AZYLE SCHVÁLENEJ VLÁDOU SR

Bratislava 12. júna 2024

My, zástupkyne a zástupcovia organizácií, ktoré sa na Slovensku dlhodobo venujeme téme migrácie, integrácie a humanitárnej pomoci, Vám zasielame nasledujúce stanovisko.

Vážime si dlhodobé úsilie a podporu štátu v pomoci ľuďom utekajúcim z Ukrajiny pred vojenským konfliktom. Dňa 5. júna 2024 vláda SR schválila návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Jeho predmetom je najmä úprava podmienok ubytovania odídencom v azylových zariadeniach a úprava podmienok poskytovania príspevku za ubytovanie odídencov. Zmena v týchto podmienkach bola štátnymi inštitúciami vopred avizovaná, vnímame však, že novela vo vládou schválenom znení prináša **niekoľko vážnych rizík** pre odídencom a odídenkyne z Ukrajiny, ako aj pre poskytovateľov ubytovania.

Uvedieme niektoré z nich:

1. Chýbajúce prechodné obdobie

Vzhľadom na skutočnosť, že nová právna úprava by mala nadobudnúť účinnosť už 1. júla 2024, považujeme časové obdobie od predpokladaného schválenia zákona parlamentom do nadobudnutia jeho účinnosti za ohrozujúce pre zraniteľné osoby. Návrh zákona nepočíta s prechodným obdobím, ktoré by umožnilo osobám negatívne dotknutým zmenami nájsť a prijať riešenie vzniknutej situácie, najmä nájsť si alternatívne bývanie. Štát tak neposkytol odídencom a odídenkyňiam, ale ani osobám, u ktorých sú ubytovaní a ktoré príspevky od štátu poberajú, potrebný časový priestor na prípravu a riešenie ich situácie.

2. Osamelí rodičia s deťmi nad 5 rokov veku

Z návrhu zákona vyplýva, že osamelí rodičia s deťmi staršími ako 5 rokov nemôžu zostať ubytovaní v azylových zariadeniach (humanitných centrách) a zároveň žiadnemu ubytovateľovi nemôže vzniknúť nárok na príspevok za ich ubytovanie. Táto skupina zahŕňa aj **vysoko zraniteľné mnohodetné osamelé matky** (s tromi a viac maloletými deťmi), osamelé matky, ktoré sú opatrovatelkami zdravotne ťažko postihnutých detí a mnohé ďalšie prípady, v ktorých osamelý rodič z objektívnych príčin nemôže byť ekonomicky aktívny. Všetky tieto skupiny môžu byť ohrozené stratou bývania.

3. Riziko rozdelenia rodín

Návrh zákona stanovuje, že v azylových zariadeniach môžu zostať ubytovaní výlučne ľudia, ktorí dosiahli vek 65 rokov a matky s deťmi do 5 rokov. Z toho podľa interpretácie MV SR vyplýva, že matky, ktoré majú jedno dieťa do 5 rokov a druhé dieťa (či viac detí) staršie ako 5 rokov, musia azylové zariadenia opustiť, alebo musia takéto zariadenie opustiť ich deti staršie ako 5 rokov.

Obdobná situácia nastane pri ľuďoch vo veku nad 65 rokov. V prípade, že v manželskom páre jeden z páru dosiahol vek 65 rokov, môže v azylovom zariadení

zostať, no ak druhý z manželského páru zatiaľ nedosiahol vek 65 rokov, musí zariadenie opustiť.

Tieto zmeny podľa nášho názoru **porušujú právo na rešpektovanie rodinného a súkromného života garantované Ústavou SR aj medzinárodnými dohovormi.**

Vládou schválené znenie návrhu zákona zároveň pre mnohé rodiny znamená viacgeneračné rozdelenie. V prípade, že v rodine žije stará matka či otec vo veku od 65 rokov a pracujúci rodič maloletého dieťaťa nad 5 rokov, rodič s maloletým dieťaťom sa musia vysťahovať zo zariadenia, kým stará matka či otec veku nad 65 môže v zariadení zostať. Takéto rozdelenie rodín podstatne sťažuje možnosti ekonomickej aktivity matky a môže byť aj ohrozujúce pre prirodzené prostredie rodiny a zdravý rozvoj dieťaťa.

Napokon, možné komplikácie pri výklade ustanovení môže spôsobiť aj použitie nejednoznačného pojmu „*dieťa do piatich rokov veku*“. Nie je zrejmé, či sa má na mysli dieťa pred dosiahnutím piatich rokov veku alebo dieťa do svojich piatich narodenín (vrátane), alebo dieťa, ktoré nedovršilo 6 rokov veku (t. j. 5 rokov + 364 dní).

4. Osoby so závažným zdravotným postihnutím

Z návrhu zákona vyplýva, že daná kategória osôb sa musí do 30. júna 2024 vysťahovať z azylových zariadení. Hoci ubytovateľovi danej skupiny ľudí môže vzniknúť nárok na príspevok za ich ubytovanie, samostatné hľadanie alternatívneho bývania je pre zdravotne znevýhodnené osoby osobitne náročné z dôvodu špeciálnych potrieb daných osôb, ako aj často veľmi nízkeho rodinného rozpočtu. Rovnako nie je vyriešená podpora ubytovania pre opatrovateľov a opatrovateľky osôb so závažným zdravotným postihnutím.

5. Ľudia vo veku nad 65 rokov vyžadujúci opateru

Zo znenia návrhu vyplýva, že ľudia vo veku nad 65 rokov (vrátane tých, ktorých stav si vyžaduje opateru) budú môcť zostať v azylových zariadeniach, avšak ich rodinní príslušníci, ktorí vykonávajú ich opateru, sa budú musieť z azylových zariadení vysťahovať. Riziko, ktoré v tomto prípade vnímame, je v poskytovaní služieb pre odkázaných seniorov a seniorky, ktoré sa stane zodpovednosťou MV SR.

6. Vylúčenie ubytovateľov-podnikateľov z rozsahu osôb oprávnených na príspevok

Podľa návrhu zákona budú od 1. júla 2024 z rozsahu osôb oprávnených na príspevok za ubytovanie odídencov úplne vylúčení podnikatelia – teda osoby, ktoré poskytujú ubytovanie odídencom na základe živnostenského oprávnenia – hotely, hostely, penzióny a podobne. V celom rozsahu teda zanikne schéma podpory uplatňovaná do 30. júna 2024 v rámci pôsobnosti Ministerstva dopravy SR. Vzhľadom na skutočnosť, že v týchto ubytovacích zariadeniach sú v súčasnosti po celom Slovensku ubytované rádovo **stovky až tisíce odídencov**, navrhovanú zmenu považujeme za mimoriadne ohrozujúcu pre podstatné obmedzenie kapacity ubytovania dostupného pre odídencov. Existuje teda vážna obava, že aj tie zraniteľné osoby, za ktorých ubytovanie by inak ubytovateľovi vznikol nárok na

príspevok po 1. júli 2024, ho v praxi nebudú vedieť využiť pre nedostatok ubytovacích kapacít, v ktorých je možné tento príspevok využiť.

Navrhované zmeny

1. Pridať prechodné obdobie (napr. 120 dní) pred nadobudnutím účinnosti novely zákona o azyľe na nájdenie alternatívneho riešenia bývania pre osoby dotknuté plánovanými zmenami.
2. Zvýšiť limit veku dieťaťa osamelých rodičov, kedy vzniká nárok na príspevok za ubytovanie odídencu, a to z 5 rokov na dosiahnutie 18. roku veku dieťaťa.
3. Umožniť ubytovanie v azyľových zariadeniach aj príbuzným v priamom rade osôb, ktoré spadajú do kategórií zraniteľných osôb, ako budú vymedzené v § 36 zákona o azyľe, a zamedziť tak rozdeľovaniu rodín.
4. Rozšíriť podporu ubytovania aj na opatrovateľov a opatrovateľky osôb so závažným zdravotným postihnutím a na osamelých rodičov s tromi a viac deťmi.
5. Zabezpečiť podporu v hľadaní alternatívneho ubytovania pre zasiahnuté rodiny aktuálne ubytované v azyľových zariadeniach MV SR zo strany štátu.
6. Do rozsahu osôb oprávnených na príspevok za ubytovanie odídencu doplniť (resp. ponechať) ubytovateľov-podnikateľov – teda osoby, ktoré poskytujú ubytovanie na základe živnostenského oprávnenia.

S úctou

Elena Gallo Kriglerová, Centrum pre výskum etnicity a kultúry,
Andrea Najvirtová, Človek v ohrození,
Lenka Zápotocká, Človek v ohrození,
Zuzana Martišková, Domka,
Miroslava Mittelmannová, Liga za ľudské práva,
Katarína Levčíková, Mareena,
Veronika Fishbone Vlčková, Nadácia Milana Šimečku
Peter Devínsky, Slovenská humanitná rada,
Alexandra Mruk Papaianopol, Slovenská katolícka charita